

บทที่ ๑

บทนำ

๑. ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

ในประเทศไทยประชาชนกว่าร้อยละ ๔๐ ประสบกับปัญหาโรคในช่องปาก และสภาวะของโรคก็มีแนวโน้มที่สูงขึ้น เนื่องจากรัฐบาลไม่สามารถให้บริการดูแลแก่ประชาชนได้อย่างทั่วถึง ปัญหาการให้บริการทันตกรรมอาจหลีกเลี่ยงจากการครอบคลุมของบริการและการกระจายของทันตบุคลากร ในภาครัฐ กระทรวงสาธารณสุขสามารถให้บริการแก่ประชาชนได้เพียงร้อยละ ๓.๑ และถ้ารวมกับภาคเอกชนแล้วมีการบริการครอบคลุมได้ไม่เกินร้อยละ ๑๐ ของจำนวนประชาชนทั้งหมด กรุงเทพฯ เป็นเขตที่มีการบริการครอบคลุมสูงสุด และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นภาคที่มีการบริการครอบคลุมต่ำสุด ในระดับจังหวัดคณบดีของกระทรวงสาธารณสุขมีทันตแพทย์เฉลี่ยจังหวัดละ ๒ คน และยังมีขาดแคลนทันตแพทย์อยู่ร้อยละ ๔๖.๒ ในระดับอำเภอ โรงพยาบาลชุมชนยังขาดแคลนทันตแพทย์ถึงร้อยละ ๔๗.๖ และมีทันตภิบาลปฏิบัติงานไม่ครบทุกแห่งมีการขาดแคลนทันตภิบาลอยู่ร้อยละ ๗๕.๔ เช่นกัน (กองทันตสาธารณสุข ๒๕๒๗ : ๗๐ - ๗๓) ดังนั้นการให้บริการทันตกรรมโดยบ้านทำฟันที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย และช่างทำฟันปลอมที่ตระเวนรับจ้างตามหมู่บ้านในเขตชนบทจึงพบเห็นอยู่โดยทั่วไปและประชาชนส่วนหนึ่งก็นิยมรับบริการแบบนี้อยู่ เนื่องจากความสะดวกสบาย รวดเร็ว และราคาถูก

กระทรวงสาธารณสุขยังไม่สามารถเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบถึงปัญหาโรคในช่องปาก และไม่สามารถให้ความรู้เกี่ยวกับทันตสุขภาพได้อย่างเพียงพอ โครงการให้ทันตสุขศึกษาแก่ประชาชนทำได้ครอบคลุมเพียงร้อยละ ๑๖.๔ ของประชากรทั้งหมด (กองทันตสาธารณสุข ๒๕๒๗ : ๗๓) จึงมีผลให้ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เห็นความสำคัญและไม่สนใจดูแลรักษาอนามัยในช่องปาก แม้ว่าประชาชนจะมีปัญหาโรคในช่องปากแล้วก็ตาม ประชาชนก็ยังไม่แสวงหาบริการรักษา เนื่องจากประชาชนขาดความรู้ในเรื่องโรคและมีความขาดแคลนแหล่งบริการ

ประเด็นที่เป็นจุดเริ่มต้นและนำศึกษาคือ "การรับรู้ของประชาชนต่อโรค" หันคแพทยสามารถตรวจและวินิจฉัยโรคในช่องปากได้ แต่โอกาสของประชาชนที่อยู่ทางไกลในเขตชนบทจะพบปะทันตบุคลากร เป็นไปไคยาก ดังนั้นสภาวะของโรคในช่องปากมักจะลุกลามไปมากแล้ว ประชาชนในเขตชนบทจะมีการวินิจฉัย ด้วยตนเอง หึ่งนี้อาจทราบจากคำบอกเล่าของผู้อื่นหรือจากการพูดคุยปรึกษากันภายในครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน และผู้อยู่ในหมู่บ้าน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เกี่ยวข้องกับความเชื่อพื้นบ้านของประชาชนในชนบท

จากการสำรวจทัศนสภาพของประเทศไทยครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๒๗ โดยกองทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข พบว่าในภาคเหนือ ประชากรกลุ่มอายุ ๑๒ ปี เป็นโรคฟันตกกระถึงร้อยละ ๑๖ เนื่องจากประชาชนในเขตชนบทภาคเหนือได้รับฟลูออไรด์จากน้ำดื่มและอาหารซึ่งมีสารนี้เจือปนอยู่ตามธรรมชาติในปริมาณค่อนข้างสูง ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการรับรู้ของประชาชนต่อโรคฟันตกกระและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการรักษา การป้องกันตนเองและครอบครัว ประกอบกับผู้วิจัยได้มีส่วนร่วมในการศึกษาเรื่อง Fluoride Intake and Utilization in Thailand ขององค์การอนามัยโลก ผู้วิจัยจึงเห็นควรที่จะศึกษาในกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับโครงการวิจัยขององค์การอนามัยโลก โครงการนี้มี Dr. R.G. Schamschula เป็นหัวหน้าโครงการ ศึกษาในประเทศไทย และชื่อเรียกตามลำดับ ในประเทศไทยได้เริ่มการศึกษาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๗ โดยมี ประทีป พันธุมวนิช เป็นหัวหน้าคณะวิจัย ขอบเขตของการศึกษาจำกัดเฉพาะเขตชนบทของจังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจใน พ.ศ. ๒๕๒๕ (ประทีป พันธุมวนิช ๒๕๒๕ : ๒๒๕ - ๒๓๖) ซึ่งมีการสำรวจตัวอย่างน้ำจำนวน ๑,๐๓๕ ตัวอย่างจากทุกหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่ แล้วจัดทำแผนที่การกระจายตัวของปริมาณฟลูออไรด์ในน้ำดื่ม ผลการวิเคราะห์พบปริมาณฟลูออไรด์ในน้ำดื่มของจังหวัดเชียงใหม่มีค่าแปรปรวนมากตั้งแต่ ๐.๐๑ - ๕.๓๔ ส่วนในล้านส่วน เฉพาะในเขตตำบลอำเภอคอยสะเกิด สันกำแพง หางคอง และสารภี พบปริมาณฟลูออไรด์มากกว่า ๐.๙ ส่วนในล้านส่วนเป็นจำนวนมาก ทำให้

อำเภอ	ตำบล
๓. ทางกง	๓.๑ สันตักหวาน
	๓.๒ ชุนคิง
	๓.๓ สบแมซา
	๓.๔ บ้านแหวน
	๓.๕ หนองแกว
	๓.๖ ทางกง

เมื่อกำหนดเขตพื้นที่วิจัยแล้วคณะวิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่าง เฉพาะอายุ ๑๑ - ๑๓ ปี เพื่อศึกษาสภาวะโรคฟันคุด เพราะเนื่องจากประชากรในกลุ่มอายุนี้นี้มีฟันแท้ขึ้นเต็มช่องปากไม่มีอาการของโรคในช่องปากอื่นมาก และการสึกกร่อนของฟันยังไม่มากนัก สภาวะโรคฟันคุดที่ตรวจพบเป็นผลมาจากร่างกายเด็กได้รับสารฟลูออไรด์ตามธรรมชาติมาตั้งแต่แรกเกิดจนถึงปัจจุบัน ระดับความรุนแรงของโรคฟันคุดจะบ่งบอกว่า เด็กได้รับสารฟลูออไรด์มากน้อยเพียงใดในช่วงที่เด็กกำลังเจริญเติบโตและมีพัฒนาการ ของหน่อฟันแท้ระหว่างแรกเกิดถึง อายุ ๔ ปี โดยค่อย ๆ มีการสะสมอยู่ในเนื้อฟันในรูปของแคลเซียมฟลูออไรด์พาไทต์

กลุ่มตัวอย่างในระยะการสำรวจเบื้องต้น เป็นนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา อายุ ๑๑ - ๑๓ ปี จากโรงเรียนประถมศึกษาทั้งหมด ๒๒ โรงเรียนมีนักเรียนในช่วงอายุนี้นี้จำนวน ๑,๔๕๔ คน นักเรียนทุกคนได้รับแจกขวดน้ำพลาสติกขนาด ๒๐ ซีซี เพื่อเก็บตัวอย่างน้ำคั้นที่บ้านมาตรวจ พร้อมทั้งตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับประวัติส่วนตัว และแหล่งน้ำคั้น จากการวิเคราะห์ตัวอย่างน้ำคั้นจำนวน ๑,๔๕๔ ตัวอย่าง พบว่ามี การกระจายตัวของปริมาณฟลูออไรด์อย่างมาก คือตั้งแต่ ๐.๑ - ๗.๔ ส่วนในล้านส่วน

จากตัวอย่าง ๑,๔๕๔ คนที่ทราบค่าปริมาณฟลูออไรด์ในน้ำคั้นแล้ว จะคัดเลือกเฉพาะเด็กซึ่งอาศัยอยู่ในหมู่บ้านตั้งแต่แรกเกิด ไม่เคยมีประวัติโยกย้ายภูมิลำเนา

และที่สำคัญคือใช้แหล่งน้ำดื่มจากบ่อหรือน้ำบาดาลแหล่งเดียวกันตั้งแต่แรกเกิด มีเพียง ๕๑๖ ตัวอย่าง จากนั้นคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบ Quota Sampling ตามระดับ ฟลูออไรด์ในน้ำดื่ม จากการศึกษาเฉพาะคาบปริมาณฟลูออไรด์ระหว่าง ๐.๐๑ - ๔.๘๐ ส่วนในล้านส่วน โดยแบ่งเป็น ๕ กลุ่มดังนี้

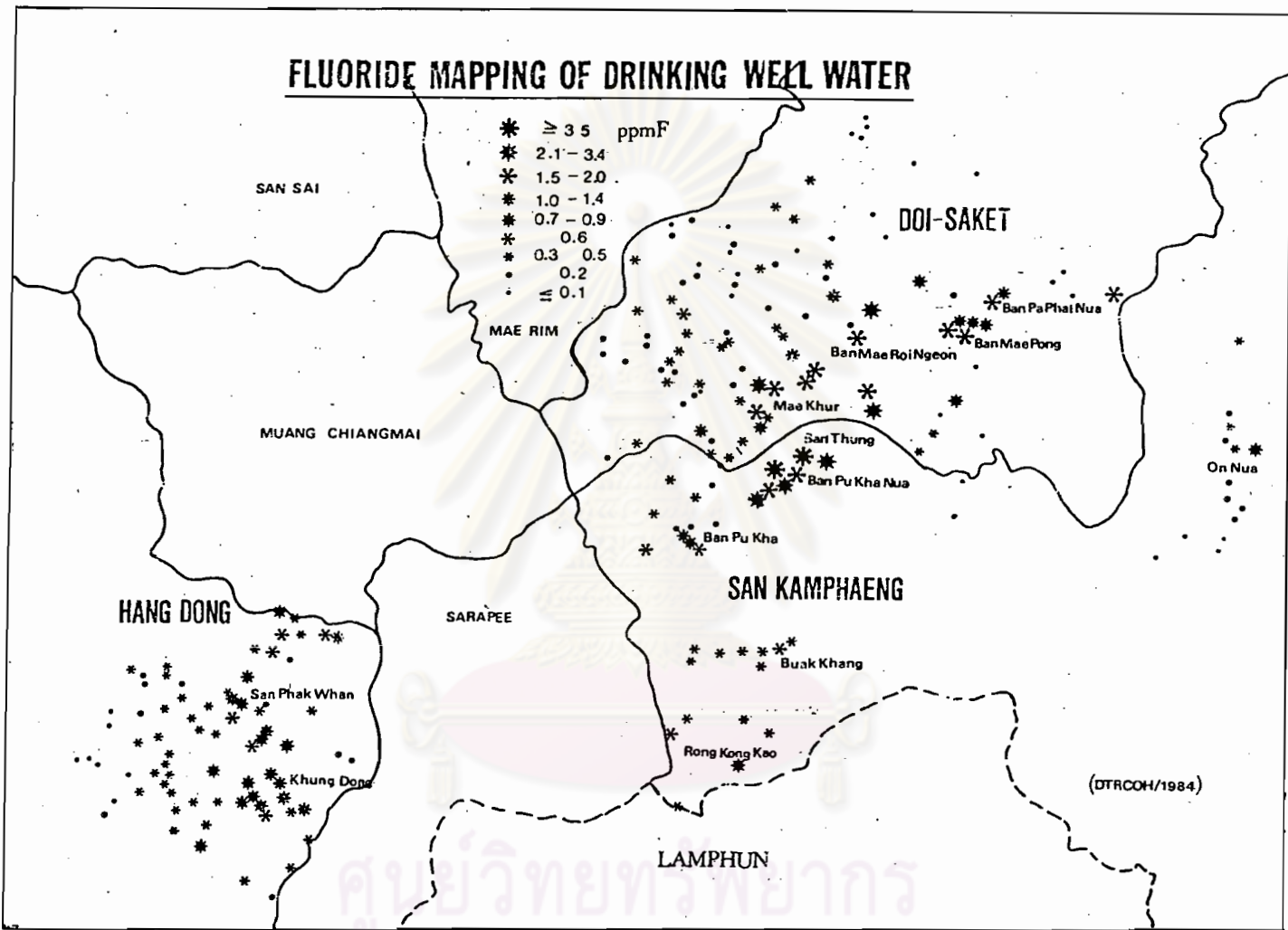
ระดับฟลูออไรด์ในน้ำดื่ม (ส่วนในล้านส่วน)	จำนวนนักเรียนที่คัดเลือกไว้ตรวจสถานะ โรคฟันตกกระ (คน)
๑. ๐.๐๑ - ๐.๐๕	๓๕
๒. ๐.๒๖ - ๐.๕๐	๓๘
๓. ๐.๖๓ - ๐.๘๘	๓๕
๔. ๑.๕๐ - ๒.๐๐	๕๐
๕. ๒.๕๐ - ๔.๘๐	๓๓
รวม	๑๘๕

กลุ่มตัวอย่าง ๑๘๕ คน ได้รับการตรวจสุขภาพในช่องปากโดยละเอียดจากทันตแพทย์ การตรวจสุขภาพในช่องปากนี้เป็นการวินิจฉัยสภาพฟันโดยตรงโดยใช้เกณฑ์การวินิจฉัยของ Dean ซึ่งแบ่งสถานะความรุนแรงของโรคฟันตกกระเป็น ๕ ระดับ แล้วลงบันทึกในแบบสำรวจสุขภาพฟัน ผลการตรวจพบ ดังนี้

สถานะโรคฟันตกกระ	ดัชนีของโรคฟันตกกระของแต่ละบุคคล	จำนวน (คน)
๑. ปกติ	๐	๒๓
๒. สงสัย	น้อยกว่าหรือเท่ากับ ๐.๕	๒๑
๓. น้อยมาก	มากกว่า ๐.๕ ถึง ๑.๐	๒๑
๔. น้อย	มากกว่า ๑.๐ ถึง ๒.๐	๔๖
๕. ปานกลาง	มากกว่า ๒.๐ ถึง ๓.๐	๓๔
๖. รุนแรง	มากกว่า ๓.๐ ขึ้นไป	๘
รวม		๑๘๕

FLUORIDE MAPPING OF DRINKING WELL WATER

- * ≥ 3.5 ppmF
- * 2.1 - 3.4
- * 1.5 - 2.0
- * 1.0 - 1.4
- * 0.7 - 0.9
- * 0.6
- * 0.3 - 0.5
- * 0.2
- * ≤ 0.1

แผนที่ ๑ - ๑ การกระจายตัวของตัวอย่างที่ศึกษา จากการวิเคราะห์ปริมาณฟลูออไรด์ในน้ำดื่ม ในเขตอำเภอคอกสะเก็ก สันกำแพง และหางดง จังหวัดเชียงใหม่ (ประทีป พันธุมวนิช และคณะ ๒๕๒๗ : ๔๕๖ - ๔๕๗)

เนื่องจากผู้วิจัยมีส่วนร่วมในการสำรวจและเลือกกลุ่มตัวอย่างนักเรียน
ประถมศึกษา จึงมีความสนใจที่จะศึกษาต่อเนื่องไปในเรื่องการรับรู้เกี่ยวกับโรคพัน
ตกกระ การรักษา และ ความต้องการรักษาในกลุ่มเด็กที่เป็นโรคพันตกกระ
ทั้งนี้ข้อมูลจะเป็นการตัดสินใจของเด็กและผู้ปกครองว่าเป็นโรคพันตกกระหรือไม่

จากผลการตรวจวินิจฉัยของทันตแพทย์ พบกลุ่มเด็กที่เป็นโรคในระดับ
น้อยมาก ไปจนถึงระดับรุนแรง ผู้วิจัยจึงจัดกลุ่มเด็กเป็นโรคพันตกกระ และไม่
เป็นโรคเสียใหม่ ดังนี้

กลุ่มตัวอย่าง	สถานะโรคพันตกกระ Dean จากการวินิจฉัยของ ทันตแพทย์	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
๑. ไม่เป็นโรคพัน ตกกระ	ปกติและสงสัย	๔๔	๔๔.๕
๒. เป็นโรคพัน ตกกระ			
- เป็นน้อย	น้อยมากและน้อย	๒๓	๓๓.๓
- เป็นมาก	ปานกลางและรุนแรง	๔๒	๖๒.๒
รวม		๑๐๙	๑๐๐.๐

กลุ่มตัวอย่างเด็กที่ใช้ศึกษาถึงการรับรู้ต่อโรคพันตกกระและพฤติกรรมที่
เกี่ยวกับโรคพันตกกระ จะเป็นเด็กที่เป็นโรคอยู่ ๑๐๕ คนและกลุ่มที่ปกติ ๔๔ คน

๒. การศึกษาที่เกี่ยวข้อง

ฟลูออไรด์เป็นสารที่มีการวิจัยและการสำรวจกันอย่างกว้างขวาง ปัจจุบันเป็นที่ปรากฏอย่างแน่ชัดแล้วว่า ฟลูออไรด์ในปริมาณเพียงเล็กน้อยมีอิทธิพลมากต่อฟันและกระดูก หากมีปริมาณที่พอเหมาะจะทำให้ฟันแข็งแรงทนทานต่อโรคฟันผุ แต่ถ้ามีปริมาณมากเกินไปจะทำให้เกิดโรคฟันตกกระและมีผลเสียต่อกระดูก

สภาวะโรคฟันตกกระ เป็นเรื่องที่คนในวงการทันตสาธารณสุขเป็นห่วงและมีความวิตกกังวลในการนำสารฟลูออไรด์มาป้องกันโรคฟันผุ ปริมาณฟลูออไรด์ที่มีผลทำให้เกิดสภาวะฟันตกกระมีช่วงแคบมาก ในประเทศไทยปริมาณฟลูออไรด์ในน้ำระหว่าง ๐.๗ - ๑.๓ ส่วนในล้านส่วนอาจทำให้เกิดโรคฟันตกกระได้ คือฟันจะมีลักษณะขาวขุ่นหรือบางคนเป็นสีน้ำตาลอ่อน (ออก กฤชกร ๒๕๑๗ : ๓๘๗)

ลักษณะของโรคฟันตกกระตามที่องค์การอนามัยโลกกำหนดไว้มีดังนี้

(Dean ๑๙๕๖ : ๕ - ๓๑)

- ๑. ฟันมีจุดขาวขุ่น ๒ - ๓ แห่ง
- ๒. ฟันที่มีฝ้าสีขาวขุ่น กระจายอยู่เป็นแห่ง ๆ รวมแล้วไม่เกินร้อยละ ๒๕ ของฟันทั้งหมด
- ๓. บริเวณฟันหน้าขุ่น เพิ่มมากกว่าร้อยละ ๒๕ แต่ไม่เกินร้อยละ ๕๐ และอาจมีสีน้ำตาล เจือปนที่ฟันหน้า
- ๔. ผิวฟันทั้งหมดมีฝ้าขุ่น หรือมีสีน้ำตาลเป็นแห่ง ๆ และมักพบเคลือบฟันเป็นแอ่ง เล็ก ๆ
- ๕. ฟันทั้งหมดเสียหายมาก ฟันผิวขรุขระเป็นสีน้ำตาลหรือสีดำ

การศึกษาวิจัย และรายงานการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับโรคฟันตกกระ มักเป็นรายงานการสำรวจของทันตแพทย์ ซึ่งได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาวะโรคฟันตกกระในจังหวัดต่าง ๆ ของประเทศไทย ในพ.ศ. ๒๕๑๒ มีการสำรวจนักเรียนในเขตจังหวัดสมุทรสาคร พบว่าดัชนีฟันตกกระของชุมชนสูงถึง ๐.๖ ซึ่งเป็นค่าที่เป็นปัญหาต่อชุมชน จำเป็นต้องมี

การแก้ไขทางทันตสาธารณสุข (วสันต์ ตันติวิภาวิน และคณะ ๒๕๑๔ : ๔๕) เมื่อตรวจน้ำ
 ปรุของจังหวัดนี้พบว่ามีความฟลูออไรด์สูงถึง ๑.๓ ส่วนในล้านส่วน ค่าปริมาณ
 ฟลูออไรด์ในน้ำประปาสำหรับประเทศสหรัฐอเมริกาที่พอเหมาะคือ ๑.๓ ส่วนในล้านส่วน
 แต่ค่านี้ไม่เหมาะสมกับประเทศไทย

ต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๑๔ มีสำรวจเพิ่มในจังหวัดสมุทรสาคร สมุทรปราการและ
 กรุงเทพมหานคร โดยสำรวจโรคฟันตกรกระเฉาะในกลุ่มนักเรียนประถมศึกษาจำนวน ๔๖๐ คน
 (วสันต์ ตันติวิภาวิน และคณะ ๒๕๑๔ : ๔๖ - ๕๒) และมีการเก็บบัสสาวะไปตรวจหาค่า
 ปริมาณฟลูออไรด์ด้วย พบว่านักเรียนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดสมุทรสาคร เขตอำเภอเมือง
 คีมน้ำประปาที่มีความฟลูออไรด์ ๑.๓ ส่วนในล้านส่วนมีสภาวะโรคฟันตกรกระเฉาะ ส่วนนักเรียน
 ในกรุงเทพมหานครคีมน้ำประปาที่มีความฟลูออไรด์ ๐.๒ - ๐.๓ ส่วนในล้านส่วน พบว่า
 ไม่มีสภาวะโรคฟันตกรกระเฉาะ แต่กลับพบว่าอัตราโรคฟันผุสูง การศึกษานี้พอจะยืนยันได้ว่า
 ปริมาณฟลูออไรด์มีส่วนในการลดอัตราการเกิดโรคฟันผุ และปริมาณฟลูออไรด์ในน้ำคีม
 ประมาณ ๐.๕ - ๐.๗ ส่วนในล้านส่วนเป็นขนาดที่พอเหมาะสำหรับประชาชนไทย

ส่วนผู้ป่วยที่เป็นโรคฟลูออไรด์เป็นพิษ เรือรังมีผลถึงกระดูกนั้นพบรายงานจาก
 โรงพยาบาลนครเชียงใหม่ โดย มุณี แก้วปลั่ง ได้บันทึกประวัติผู้ป่วยและอาการของโรค
 พบว่าผู้ป่วยมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน แพร่ เชียงราย และลำปาง และ
 มีอายุระหว่าง ๓๐ - ๖๐ ปี (มุณี แก้วปลั่ง ๒๕๑๔ : ๓๑ - ๔๐) ในระยะนั้นรายงาน
 การวิจัยเกี่ยวกับปริมาณฟลูออไรด์ในน้ำคีมของจังหวัดต่าง ๆ ยังไม่พบว่าอยู่ในระดับสูง
 คณะแพทย์ จึงลงความเห็นว่า น่าจะมีสาเหตุมาจากประชาชนในภาคเหนือมีนิสัยชอบอม
 เมี่ยงเป็นประจำ ทั้งนี้เพราะใบเมี่ยงหรือใบชาที่มีปริมาณฟลูออไรด์สูงถึง ๑๔๐ - ๒๐๐ ส่วน
 ในล้านส่วน นับว่ามีปริมาณฟลูออไรด์มากที่สุดในบรรดาอาหารหรือเครื่องดื่มที่เกี่ยวข้องกับชีวิต
 ประจำวันในท้องถิ่น

ใน พ.ศ. ๒๕๑๔ จึงมีรายงานที่ระบุไว้อย่างชัดเจนว่าในน้ำพุร้อนเขต
 จังหวัดเชียงใหม่มีสารฟลูออไรด์เจือปนอยู่สูง โดยพบอยู่ในช่วงปริมาณ ๑๓ - ๑๐๐
 ส่วนในล้านส่วน (ชวัญชัย รัตนเสถียร และคณะ ๒๕๑๔ : ๑ - ๓) เมื่อจำกัดเขต
 พื้นที่วิจัยเฉพาะอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ และบางอำเภอของจังหวัดลำพูน
 (เบญจวรรณ รัตนเสถียร และคณะ ๒๕๑๔ : ๑) โดยเก็บตัวอย่างน้ำบ่อและน้ำบาดาล
 มาวิเคราะห์หาปริมาณฟลูออไรด์ พบว่ามีการกระจายของน้ำพุร้อนซึ่งมีฟลูออไรด์เจือปน
 อยู่ค่อนข้างสูง เข้าสู่ระบบการหมุนเวียนของน้ำใต้ดินที่ประชาชนใช้บริโภค
 เป็นบริเวณกว้างตามรอยเลื่อนหรือรอยแยกใต้ดิน รอยแยกนี้มีความสัมพันธ์โดยตรงกับ
 แหล่งน้ำพุร้อนแต่ถูกกั้นตะกอนในยุคปัจจุบันถมอยู่ ทำให้สามารถพิสูจน์ได้โดยวิธีการทาง
 ธรณีเคมีเท่านั้น การที่มีปริมาณฟลูออไรด์ค่อนข้างสูงในน้ำ ไม่ได้ทำให้น้ำมีสี กลิ่น
 รส ที่ผิดปกติแต่อย่างใด ในทางตรงกันข้าม น้ำเหล่านี้กลับมีความเป็นด่างสูงทำให้
 สนิมเหล็กตกตะกอน น้ำจึงใสสะอาดและประชาชนนิยมบริโภค เด็กนักเรียนอายุ
 ๖ - ๑๒ ปี ที่บริโภคน้ำเหล่านี้เป็นประจำเมื่อนำบัสสาวะไปตรวจวิเคราะห์ในห้องปฏิบัติการ
 การพบว่ามีผลึกสารประกอบแคลเซียมในลักษณะของแคลเซียมออกซาลาเลท แคลเซียม
 คาร์บอเนต แคลเซียมฟลูออไรด์อพาไทต์ ซึ่งการค้นพบเช่นนี้สอดคล้องกับรายงานการ
 วิจัยอื่น ที่พบว่าฟลูออไรด์เป็นองค์ประกอบหนึ่งในก้อนนิ่วของกระเพาะปัสสาวะ จึง
 เป็นที่น่าสงสัยว่า โรคฟลูออไรด์เป็นพิษนั้นนอกจากทำให้เกิดสภาวะโรคกระดูกในเด็กและ
 โรคกระดูกในคนสูงอายุแล้ว บังอาจเป็นสาเหตุของการเกิดโรคนิ่วในกระเพาะปัสสาวะ
 และไตด้วย

เมื่อทำการสุ่มตัวอย่าง เก็บตัวอย่างน้ำดื่มมาจากบ่อน้ำทุกแห่งในหมู่บ้าน
 ของจังหวัดเชียงใหม่ จำนวนทั้งสิ้น ๑,๐๓๔ ตัวอย่างมาตรวจ พบว่าปริมาณฟลูออไรด์
 แปรปรวนมากตั้งแต่ ๐.๐๑ - ๔.๓๔ ส่วนในล้านส่วน (ประทีป พันธุ์วนิช และคณะ
 ๒๕๒๕ : ๓๐๓ - ๓๐๔) ในรายงานเสนอว่าบ่อน้ำบางบ่อที่อยู่ใกล้เคียงกันในหมู่บ้าน
 มีปริมาณฟลูออไรด์ที่แตกต่างกันมาก ทั้งนี้เนื่องจากทิศทางการไหลของน้ำใต้ดินและ
 ปริมาณฟลูออไรด์ในชั้นลึก ๆ ของพื้นดิน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นไปโดยธรรมชาติไมอาจ
 คาดคะเนถึงปริมาณฟลูออไรด์ที่อยู่ในบ่อน้ำของประชาชนได้ นอกจากนำตัวอย่างน้ำมา
 วิเคราะห์ในห้องปฏิบัติการ เท่านั้น

สภาวะโรคฟันตกกระที่สำรวจพบในจังหวัดเชียงใหม่โดยศูนย์ทันตสาธารณสุข เขต ๕ ในพ.ศ. ๒๕๒๗ (ศูนย์ทันตสาธารณสุข เขต ๕ ๒๕๒๗ : ๓๐) พบในกลุ่มเด็ก อายุ ๑๒ - ๑๓ ปี เป็นโรคฟันตกกระร้อยละ ๑๑.๒ ส่วนในกลุ่มอายุ ๑๖ - ๒๐ ปี พบร้อยละ ๑๓.๘ ความรุนแรงของโรคฟันตกกระอยู่ในระดับน้อยมาก เป็นส่วนใหญ่ สภาวะโรคฟันตกกระและคัสนี้ฟันตกกระของชุมชนมีความสัมพันธ์อย่างสูง โดยมีนัยสำคัญ ทางสถิติกับปริมาณฟลูออไรด์ในน้ำบริโภค (ประทีป พันธุมาธิช ๒๕๒๗ : ๔๕๖ - ๔๕๗) โดยเฉพาะปริมาณฟลูออไรด์ในน้ำดื่มเพียง ๐.๖๕ ส่วนในล้านส่วน ก็ตรวจพบสภาวะโรค ฟันตกกระในเด็กอายุ ๑๑ - ๑๓ ปีแล้ว

วิธีการรักษาโรคฟันตกกระ Powell ได้ทดสอบรักษากับคนไข้ ๖ คนซึ่งเป็น เด็กหญิงทั้งหมด มีอายุระหว่าง ๗ - ๑๓ ปี (Powell and Craig ๑๙๕๒ : ๑๒๒ - ๑๑๗) พบว่าเด็ก ๓ คนอาศัยอยู่ในบริเวณที่มีน้ำดื่มมีปริมาณฟลูออไรด์สูง ส่วนอีก ๓ คนอาศัย อยู่ในบริเวณฟลูออไรด์ต่ำ แต่ได้รับฟลูออไรด์เป็นประจำเมื่ออายุยังน้อย ฟันของเด็ก แต่ละคนมีลักษณะขาวขุ่นทึบมากน้อยแตกต่างกัน แต่ทุกรายมีคราบสีน้ำตาลอยู่ในชั้นของ นีวเคลือบฟันร่วมด้วย เด็กและผู้ปกครองต้องการกำจัดคราบสีน้ำตาลที่อยู่ในชั้นนีวเคลือบ ฟันออก การรักษาใช้กรด Phosphoric ๓๗% ถัดผิวฟันและใช้ Sodium fluoride and Calcium sucrose phosphates เป็นตัวช่วยทำให้มีการสะสม แร่ธาตุเพิ่มมากขึ้น การรักษาใช้เวลาระหว่าง ๑๐ - ๓๐ นาที ขึ้นอยู่กับความมาก น้อยของโรค การรักษาสามารถขจัดสีน้ำตาลออกได้เมื่อทำการรักษาติดต่อกัน ๒ - ๓ ครั้ง เมื่อติดตามผลการรักษาเป็นระยะ ๆ จนครบ ๑๒ เดือน พบว่าคราบสีน้ำตาล ไม่เกิดขึ้นอีกทั้งเด็กและผู้ปกครองต่างพอใจในผลการรักษา ในกระบวนการรักษาสภาวะ โรคฟันตกกระดังกล่าวของรักษาโดยทันตแพทย์ที่มีความชำนาญและเสียค่าใช้จ่ายในการ รักษา ผู้ปกครองเป็นผู้ตระหนักถึงความผิดปกติของสีของฟัน และเป็นผู้พาเด็กมารับ การรักษาในวิธีการที่ถูกต้อง

ปัจจัยทาง เศรษฐกิจมีส่นสัมพันธ์กับการรับบริการทันตกรรมคงรายงานของ บึงกมล อรุณินท์ และนารี บุญภิรักษ์ ซึ่งพบจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นหญิงตั้งครรภ์จำนวน ๘๖๖ คน คนไข้ที่ได้รับการชุกหินปูนอย่างสม่ำเสมอจะเป็นคนไข้ที่มีฐานะค่อนข้างดี แม้ว่าคนไข้ส่วนใหญ่จะไม่มีความรู้ในเรื่องประโยชน์ของการชุกหินปูนก็ตาม (บึงกมล อรุณินท์ และนารี บุญภิรักษ์ ๒๕๒๕ : ๓๗ - ๔๔)

ส่วนความต้องการทางทันตกรรมของประชาชน มีการประเมินสุขภาพในช่องปาก
 ของประชาชนเองจากกลุ่มตัวอย่างของทุกครัวเรือนในหมู่บ้านคินคาช คำบลกงน้อย
 อำเภอรามราช จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน ๕๕ คน ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์
 (สมพล เล็กเพื่องฟู และคณะ ๒๕๒๕ : ๕๗-๖๖) พบร้อยละ ๕๑ ประเมินว่าตนเอง
 มีสภาพเหงือกแข็งแรง เมื่อมีปัญหาโรคในช่องปากก็นิยมไปรับบริการถอนฟันจากหน่วย
 แพทย์เคลื่อนที่ ส่วนความต้องการในปัจจุบันคือ ต้องการคำแนะนำเพื่อป้องกันตนเอง
 การตรวจฟันและถอนฟัน รองลงมาตามลำดับ

พฤติกรรมการใช้บริการทางการแพทย์ของประชาชนนั้นจะมีการไปใช้แหล่ง
 บริการของฝ่ายรัฐและเอกชน โดยประชาชนมีอิสระในการเลือกใช้แหล่งบริการ ตาม
 ความต้องการของตนเอง พบลักษณะการ เปลี่ยนแหล่งบริการและ เปลี่ยนแพทย์รักษาบ่อยครั้ง
 จากผลของความเชื่อผิดในชื่อเสียงของแพทย์ ลักษณะโรคและความรุนแรงของโรค ลักษณะ
 ทางวัฒนธรรมของคนไข้มีความต้องการให้อาการโรคหายมากกว่าจะมีความสนใจถึงสาเหตุ
 ของโรค ทั้งนี้นิยมใช้ยาปัจจุบันคือ ยาฉีดยามากกว่าการรักษาแบบอื่น ในสายตาของประชาชน
 เขตชนบทมักมองว่าการรักษาจากแพทย์แผนปัจจุบันดีกว่าแพทย์แผนโบราณ (สันศักดิ์ เสริมศรี
 และเจมส์ เอ็น โรลีย์ ๒๕๒๗ : ๑๕-๒๐) ชื่นชม เจริญยุทธ (ชื่นชม เจริญยุทธ ๒๕๒๑ :
 ก - ข) เสนอถึงปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการคือ ลักษณะของโรค และระยะ
 ทางที่อยู่อาศัยกับแหล่งบริการของรัฐ ส่วนปัจจัยอื่นคืออายุ ระดับการศึกษา ความเชื่อทาง
 ศาสนาของหัวหน้าครอบครัว รายได้ของครอบครัว และเพศของผู้ป่วย ไม่มีผลต่อ
 การเลือกใช้แหล่งบริการมากนัก นอกจากในรายผู้ป่วยหญิง รายได้ของครอบครัวมี
 ความสัมพันธ์กับการเลือกใช้แหล่งบริการ ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวถูกแทรกซ้อนด้วย
 ตัวแปรค่าลักษณะของโรค เป็นสำคัญ

๓. นิยามศัพท์สำคัญ

จากรายงานการวิจัยและบทความที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงนิยามศัพท์สำคัญ
ใช้เฉพาะงานศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ

ก. ความจำเป็นในการรักษาโรคฟันตกกระ (Need for treatment of
Fluoresis) หมายถึง อาการแสดงของสภาวะโรคฟันตกกระที่ตรวจพบและ
วินิจฉัยจากทันตแพทย์ ใช้เกณฑ์ของ Dean (Dean ๑๙๓๘ : ๑๙๒๑ - ๑๙๒๖)

การตรวจวินิจฉัยโดยทันตแพทย์แบ่งความรุนแรงของสภาวะโรคฟันตกกระ เป็น
คะแนนในการตรวจแต่ละซี่ของฟัน ดังนี้

รหัส	น้ำหนัก	สภาวะโรค	อาการแสดงของสภาวะโรคฟันตกกระที่ ตรวจพบ
๐	๐	ปกติ	ผิวเคลือบฟันมีลักษณะปกติ เรียบ เป็นมัน เงาสีครีมอ่อนถึงขาว
๑	๐.๕	สงสัย	ผิวเคลือบฟันเปลี่ยนแปลง เล็กน้อยมีจุดขาว เล็ก ๆ
๒	๑	น้อยมาก	มีบริเวณสีขาวขุ่นเล็กๆ กระจายอยู่อย่าง ไม่เป็นระเบียบในเนื้อที่ประมาณร้อยละ ๒๕ ของผิวเคลือบฟัน หรือ พบว่าตรงส่วน ยอดของฟันหน้ากรามและฟันกรามซี่ที่สอง มีสีขาวขุ่นขนาดประมาณ ๑ - ๒ เซนติเมตร
๓	๒	น้อย	มีแผ่นสีขาวขุ่นบนตัวฟันในเนื้อที่ประมาณ ร้อยละ ๕๐ ของผิวเคลือบฟัน
๔	๓	ปานกลาง	ผิวเคลือบฟันทุกซี่มีการเปลี่ยนแปลง เกิด อาการสึกหายไปและมีสีน้ำตาล
๕	๔	รุนแรง	ผิวเคลือบฟันของทุกซี่มีการเปลี่ยนแปลงและ มีการสึกกร่อนเป็นหลุมซรุซระ เห็นโคซัค ฟันมีสีน้ำตาลเข้มและสึกกร่อนโดยทั่วไป

ทันตแพทย์จะตรวจฟันแต่ละซี่พร้อมทั้งให้คะแนนเป็นรหัส ความสภาวะโรคฟันตกกระแล้วนำคะแนนของแต่ละคนมาคิดเป็นค่าเฉลี่ยเรียกว่า ค่าดัชนีของโรคฟันตกกระบุคคลซึ่งจะนำมาจัดเป็นกลุ่มของสภาวะโรคดังนี้

- ๑) กลุ่มปกติ ค่าดัชนีของโรคฟันตกกระระหว่าง ๐ ถึง ๐.๕
- ๒) กลุ่มเป็นน้อย ค่าดัชนีของโรคฟันตกกระระหว่าง ค่าที่มากกว่า ๐.๕ ถึง ๒.๐
- ๓) กลุ่มเป็นมาก ค่าดัชนีของโรคฟันตกกระมากกว่า ๒.๐ ขึ้นไป

ตัวอย่างในการคำนวณหาค่าดัชนีของโรคฟันตกกระแต่ละบุคคล มีดังนี้

สภาวะโรค	น้ำหนัก (W)	ความถี่ของฟัน (f)	ความถี่ของน้ำหนัก (fW)
ปกติ	๐	๐	๐
สงสัย	๐.๕	๐	๐
น้อยมาก	๑	๐	๐
น้อย	๒	๓	๖
ปานกลาง	๓	๑๘	๕๔
รุนแรง	๔	๒	๘
รวม		f = ๒๓	fW = ๖๘

$$\text{ค่าเฉลี่ย} = \frac{๖๘}{๒๓} = ๒.๙๖$$

ค่าดัชนีของโรคฟันตกกระของบุคคล เท่ากับ ๒.๙๖ จัดอยู่ในกลุ่มเป็นมาก

ข. ปริมาณฟลูออไรด์ที่อยู่ในน้ำดื่ม คือค่าปริมาณฟลูออไรด์ที่ตรวจในห้องปฏิบัติการ ซึ่งตรวจตัวอย่างน้ำดื่มครั้งที่ ๑ ในเดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม ๒๕๒๖ จัดแบ่งเป็นกลุ่มดังนี้

๑) กลุ่มที่มีปริมาณฟลูออไรด์ต่ำ ส่วนในล้านส่วน	มีค่าปริมาณฟลูออไรด์ ๐.๐๑ - ๐.๕๐
๒) กลุ่มที่มีปริมาณฟลูออไรด์ปานกลาง ส่วนในล้านส่วน	มีค่าปริมาณฟลูออไรด์ ๐.๖๓ - ๐.๙๔
๓) กลุ่มที่มีปริมาณฟลูออไรด์สูง ส่วนในล้านส่วน	มีค่าปริมาณฟลูออไรด์ ๑.๕๐ - ๔.๕๐

ค. การรับรู้ถึงความจำเป็นในการรักษาโรคฟันตกรกระ (Perceived need for Fluoresis treatment) หมายถึง การรับรู้ของประชาชนต่อโรคฟันตกรกระ อาการของโรค ความต้องการการรักษาโรค การป้องกันซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการดูแลอนามัยในช่องปาก ความสนใจต่อสุขภาพในช่องปากของประชาชน โดยพิจารณาจากเหตุผล คำอธิบายของประชาชนต่อการเกิดโรค วิธีการรักษา และวิธีป้องกันตนเองจากโรค

ง. ความต้องการในการรักษาโรคฟันตกรกระ (Demand for care in Fluoresis patient) หมายถึง ความต้องการรักษาโรคของแต่ละบุคคล ภายหลังจากรับทราบถึงสภาวะโรค จะเกิดความต้องการรักษาที่แตกต่างกันออกไป ข้อมูลที่ใช้ศึกษาเป็นการทัศนคติใจของเด็กกลุ่มตัวอย่างในอายุ ๑๑ - ๑๓ ปี และจากกลุ่มผู้ปกครองเด็กว่ามีความต้องการรักษาในเด็ก

จ. การรักษาโรคฟันตกรกระ หมายถึงพฤติกรรมในการรักษาโรคฟันตกรกระของประชาชนในเขตชนบทดังนี้

- ๑) การรักษาด้วยตนเอง
- ๒) การรักษาที่หมอฟันที่บ้าน
- ๓) การรักษาที่ทันตแพทย์

ฉ. ความรู้เกี่ยวกับโรคพันตกกระ ในการศึกษาที่กำหนดเรื่องความรู้เกี่ยวกับโรคพันตกกระไว้เพียง ๒ ข้อ คือ

๑) สาเหตุของโรคพันตกกระ คือมีสารบางอย่าง เจือปนอยู่ในแหล่งน้ำดื่มตามธรรมชาติ

๒) วิธีการป้องกันโรคพันตกกระ หมายถึง การหลีกเลี่ยงแหล่งน้ำดื่ม ซึ่งประชาชนทราบว่ามีสารบางอย่าง เจือปนอยู่ หรือใช้น้ำฝนบริโภค

หากกลุ่มเด็กหรือกลุ่มผู้ปกครอง เด็กตอบได้ถูกต้องในแต่ละข้อ จะได้คะแนน ๑ คะแนน ความรู้เกี่ยวกับโรคพันตกกระรวมทั้งหมดเป็น ๒ คะแนน จะจัดระดับความรู้ของประชาชนได้ดังนี้

ระดับความรู้เกี่ยวกับโรคพันตกกระ	คะแนน
๑. ไม่มีความรู้	๐
๒. มีความรู้	๑ - ๒

๔. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

จากการศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้คาดว่าจะได้รับประโยชน์ คือ

ก. ช่วยให้การรับรู้ต่อโรคพันตกกระของกลุ่มเด็กอายุ ๑๑ - ๑๓ ปี และกลุ่มผู้ปกครองในเขตชนบท โดยเฉพาะในภาคเหนือของประเทศไทย

ข. ช่วยให้การพบพฤติกรรมอนามัยของประชาชนที่เป็นโรคพันตกกระ ในเรื่องการรักษาตนเอง แบบแผนการรักษาในหมู่บ้านชนบทไทยในภาคเหนือ การป้องกันตนเองและครอบครัว

ค. เพื่อทราบข้อมูลเบื้องต้นของประชาชนในเขตชนบทเกี่ยวกับพฤติกรรม
การใช้แหล่งน้ำดื่มที่มีสารฟลูออไรด์เจือปนอยู่ตามธรรมชาติ และเป็นแนวทางในการ
แก้ไขป้องกันโรคฟันคุดสำหรับเยาวชนรุ่นหลังต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย